

รูปแบบการแสดงความรักของมารดาที่เกี่ยวข้องกับ บุคลิกภาพและพัฒนาการทางอารมณ์สังคมของเด็ก

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร*

ทัศนากุศล ทองภักดี**

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

บุคลิกภาพและพัฒนาการทางอารมณ์สังคมของเด็กในระยะวัยเด็กต่อเนื่องจนถึงวัยรุ่นนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นรากฐานในการพัฒนาลักษณะทางจิตด้านอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต ในวัยเด็กครอบครัวจัดเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญต่อเด็ก บุคคลในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดคือ มารดา จากการประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เล่ม 1 และเล่ม 2 (2526, 2533) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักของมารดา ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่มารดาปฏิบัติต่อบุตรของตนในลักษณะดังต่อไปนี้คือ มองลูกในแง่ดีหรือประเมินลูกในทางที่ดี ให้ลูกมีส่วนร่วมในการคิดและการทำกิจกรรมต่าง ๆ แสดงความรักให้ลูกเห็น สนับสนุนและเข้าใจอารมณ์ของลูก (จรรยา สุวรรณทัต. 2535 : 6) จะทำให้เด็กมีลักษณะทางจิตใจทางบวกหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น การปรับตัว ลักษณะความเป็นผู้นำ บุคลิกภาพ ฯลฯ ดีกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ ในขณะเดียวกับลักษณะทางจิตใจทางลบ เช่น ความวิตกกังวล ความก้าวร้าว เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักของมารดาจะมีลักษณะทางจิตใจเหล่านี้น้อยกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่นด้วย แต่จากการประมวลผลการวิจัยดังกล่าวพบว่าไม่มีการเสนอรายละเอียดของรูปแบบการแสดงความรักของมารดาไว้ชัดเจนว่ามารดาควรจะทำอย่างไร

ในวัยเด็ก (9 - 10 ปี) เด็กจะตัดสินใจเลือกทำความดีเพราะต้องการอยากได้สิ่งของเป็นรางวัล แต่เมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น (13 ปี) ซึ่งเป็นวัยที่เรียกได้ว่าเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เด็กในวัยนี้ต้องการให้มีผู้เข้าใจตัวเขา ต้องการกำลังใจ คำแนะนำที่ดี การแสดงออกทางวาจาที่เขารู้สึกว่ามีความห่วงใยเอื้ออาทรในตัวเขาจะทำให้เด็กวัยนี้มีการปรับตัวดีขึ้น การอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยนี้พ่อแม่จึงต้องมีเวลาให้กับลูกอย่างเพียงพอ แต่สภาพเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันไม่เอื้อให้มารดามี

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** นักวิจัย ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เวลาอยู่กับลูกมากนัก เพราะต้องมุ่งเรื่องหารายได้ให้กับครอบครัว ทำให้การแสดงความรักของมารดาเปลี่ยนไปในทางให้วัตถุและสิ่งของกับลูกเพิ่มมากขึ้น เพื่อชดเชยกับการที่มารดาไม่มีเวลาอยู่ใกล้ชิดกับลูกได้เพียงพอ จึงเป็นเรื่องน่าสนใจว่ามารดาลักษณะใดที่มีรูปแบบการแสดงความรักเน้นทางวัตถุหรือทางจิตใจ และรูปแบบการแสดงความรักดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์สังคม และบุคลิกภาพของเด็กมากน้อยเพียงใด ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาบุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว ลักษณะความเป็นผู้นำ สุขภาพจิต (การซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความก้าวร้าว) และการปรับตัว อันเป็นตัวแปรสำคัญต่อการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งสิ้น โดยจะศึกษาเด็กใน 2 ระดับชั้นเรียนคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นวัยเด็กตอนปลาย เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางอารมณ์สังคมต่างไปจากวัยเด็กตอนต้น มีความวิตกกังวลมากขึ้น มีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นวัยรุ่น เป็นวัยที่มีปัญหาทางอารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพมากกว่าวัยอื่น ๆ การศึกษาเด็กทั้ง 2 ระดับอายุจะทำให้ทราบผลการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น เพื่อผลที่ได้จะนำไปเป็นข้อเสนอแนะแก่มารดาเพื่อการแสดงความรักกับลูกได้ถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงความรักของมารดาที่มีภูมิหลังทางครอบครัวต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบบุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว ลักษณะความเป็นผู้นำ สุขภาพจิตและการปรับตัวระหว่างนักเรียนที่ได้รับการแสดงความรักจากมารดาต่างกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 221 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 240 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 1 ห้องเรียน จากโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 5 โรงเรียน และระดับชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 5 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ ซึ่งแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้นเรียน เพศ อาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา

ตอนที่ 2 สอบถามการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการแสดงความรักของมารดาทางด้านวัตถุ คือการให้วัตถุสิ่งของ และทางด้านจิตใจคือการแสดงออกทางวาจาและท่าทางที่แสดงถึงความเอาใจใส่ เอื้ออาทร เมื่อนักเรียนประพุดิตตนดี หรือเนื่องในโอกาสพิเศษ เช่น วันเกิด เป็นต้น

ตอนที่ 3 สอบถามลักษณะทางจิตใจบางประการของนักเรียน ได้แก่ บุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว ลักษณะความเป็นผู้นำ การปรับตัว และสุขภาพจิต ซึ่งประกอบด้วยความซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความก้าวร้าว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSSPC เพื่อวิเคราะห์สิ่งต่อไปนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ศึกษา
2. จำนวนและร้อยละของนักเรียนที่มารดามีรูปแบบแสดงความรักต่างกันจำแนกตามภูมิ

หลังของครอบครัว

3. เปรียบเทียบคุณลักษณะทางจิตใจบางประการของนักเรียนที่ได้รับการแสดงความรักจากมารดาต่างกันโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสอบถามการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการแสดงความรักของมารดาพบว่ามารดาจะแสดงความรักทางด้านวัตถุ ($X = 37.86$ $S = 3.86$) มากกว่าด้านจิตใจ ($X = 30.46$, $S = 2.28$) และเมื่อนำค่าเฉลี่ยของการแสดงความรักด้านวัตถุและทางด้านจิตใจมาเป็นค่าแบ่งกลุ่มร่วมกันจะได้กลุ่มที่มีรูปแบบการแสดงความรักของมารดา ลักษณะต่างกัน 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มที่มีรูปแบบการแสดงความรักของมารดาแบบที่ 1 ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่ได้รับการแสดงความรักทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจในระดับน้อย กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่มีรูปแบบการแสดงความรักของมารดาแบบที่ 2 ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่ได้รับการแสดงความรักด้านวัตถุระดับน้อย แต่ได้รับทางด้านจิตใจระดับมาก กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่มีรูปแบบการแสดงความรักของมารดาแบบที่ 3 ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่ได้รับการแสดงความรักด้านวัตถุระดับมาก แต่ได้รับทางด้านจิตใจระดับน้อย และกลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มที่มีรูปแบบการแสดงความรักของมารดาแบบที่ 4 ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่ได้รับการแสดงความรักทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจในระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์จำนวนนักเรียนจำแนกตามกลุ่มที่ได้รับการแสดงความรักจากมารดาต่างกันได้ผลดังนี้

ตาราง 1 จำนวนนักเรียนที่ได้รับการแสดงความรักจากมารดาต่างกันจำแนกตามลักษณะและภูมิหลังทางครอบครัว

ลักษณะ และภูมิหลังทางครอบครัว	รูปแบบการแสดงความรักของมารดา				รวม
	1	2	3	4	
ชั้นเรียน					
ประถมศึกษาปีที่ 4	69(31.2)	55(24.9)	36(16.3)	61(27.6)	221
มัธยมศึกษาปีที่ 2	55(22.9)	41(17.1)	58(24.2)	86(35.8)	240
เพศ					
ชาย	53(26.8)	44(22.2)	41(20.7)	60(30.3)	198
หญิง	71(27.0)	52(19.8)	53(20.2)	87(33.1)	263
การทำงานของมารดา					
ทำงาน	79(28.7)	61(22.2)	50(18.2)	85(30.9)	275
ไม่ทำงาน	45(24.2)	35(18.8)	44(23.7)	62(33.3)	186
ระดับการศึกษาของมารดา					
ประถมศึกษา	90(26.6)	67(19.8)	71(21.0)	110(32.5)	338
มัธยมศึกษา	22(27.8)	17(21.5)	19(24.1)	21(26.6)	79
อุดมศึกษา	12(27.3)	12(27.3)	4(9.1)	16(36.4)	44
รวม	124(26.9)	96(20.8)	94(20.4)	147(31.9)	461

*หมายเหตุ ตัวเลขใน () คือ %

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่รายงานว่ามารดาใช้รูปแบบการแสดงความรักรูปแบบ 4 รองลงมาคือรูปแบบ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ และเมื่อแยกศึกษาตามระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่จะได้รับรูปแบบ 1 ส่วนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนใหญ่ได้รับรูปแบบการแสดงความรักของมารดาแบบ 4 ทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงส่วนใหญ่จะได้รับรูปแบบการแสดงความรักของมารดาแบบ 4

เมื่อพิจารณาภูมิหลังทางครอบครัวในด้านการทำงานของมารดา พบว่า นักเรียนที่มารดาทำงานและไม่ทำงานส่วนใหญ่ได้รับรูปแบบการแสดงความรักของมารดาแบบ 4 ส่วนด้านระดับการศึกษาของมารดาพบว่านักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาประถมศึกษาและอุดมศึกษาส่วนใหญ่ได้รับรูปแบบการแสดงความรักของมารดาแบบ 4 แต่นักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษามัธยมศึกษาส่วนใหญ่ได้รับรูปแบบการแสดงความรักแบบ 1 และ 4 จำนวนใกล้เคียงกัน

จากผลในตาราง 1 พบว่า นักเรียนแต่ละคนจะได้รับรูปแบบการแสดงของมารดาแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่ารูปแบบการแสดงความรักของมารดาจะมีผลให้ลักษณะทางจิตใจบางประการของนักเรียนแตกต่างกันหรือไม่ จึงได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางจิตใจบางประการระหว่างนักเรียนที่ได้รับรูปแบบการแสดงความรักของมารดาต่างกัน ได้ผลดังแสดงในตาราง 2-3 ดังนี้

ตาราง 2 ค่าสถิติพื้นฐานของลักษณะทางจิตใจบางประการ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 461 คน

ลักษณะทางจิตใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	พิสัยของแบบวัด
บุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว	61.42	3.74	0 ถึง 100
ความเป็นผู้นำ	30.83	3.09	0 ถึง 50
สุขภาพจิต	98.74	10.96	0 ถึง 150
-ความซึมเศร้า	35.76	4.38	0 ถึง 50
-ความวิตกกังวล	33.96	5.63	0 ถึง 50
-ความก้าวร้าว	29.02	4.55	0 ถึง 50
การปรับตัว	61.41	4.17	0 ถึง 100

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีบุคลิกภาพค่อนข้างไปทางแสดงตัว มีความเป็นผู้นำ สุขภาพจิต และการปรับตัวในระดับปานกลาง

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน และการทดสอบรายคู่ของค่าเฉลี่ยคะแนน สถิติและทางจิตวิทยาบางประการ จำแนกตามรูปแบบการแสดงความวิตกกังวล

(4 ระดับ) ในกลุ่มตัวอย่างรวม และกลุ่มย่อย

ลักษณะทางจิตใจ	กลุ่มรวม (481)		กลุ่มชาย 4 (108)		กลุ่มหญิง 4 (113)		กลุ่มชาย 2 (90)		กลุ่มหญิง 2 (150)	
	ค่า F	คู่เปรียบเทียบ	ค่า F	คู่เปรียบเทียบ	ค่า F	คู่เปรียบเทียบ	ค่า F	คู่เปรียบเทียบ	ค่า F	คู่เปรียบเทียบ
บุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว	4.63*	4 > 1	1.04		.63	4 > 1, 2	2.23		2.86*	4 > 2
ความเป็นผู้นำ	9.58*	3 > 1, 2 และ 4 > 1	3.36*	3 > 2	6.44*	4 > 1, 2	2.84*	4 > 1	4.81*	3 > 1
สุขภาพจิต	17.79*	4 > 1, 2 3 > 1, 2	7.84*	3 > 1, 2 4 > 1, 2	2.26		9.33*	4 > 1, 4 > 2 3 > 1, 3 > 2	4.41*	4 > 1
ความเชื่อมั่นตัว	17.84*	4 > 1, 2 3 > 1, 2	9.57*	3 > 1, 2 4 > 2	2.73		5.88*	4 > 1, 3 > 1	3.51*	4 > 1
ความวิตกกังวล	7.13*	4 > 3, 3 > 1	3.33*	ไม่พบความแตกต่าง	.89		6.39*	3 > 2, 4 > 2	2.90	
ความก้าวร้าว	7.13*	4 > 1, 2 3 > 1	2.44	ค่าพหุคูณอิสระ การชนกัน	.78		2.32		2.72	
การปรับตัว	0.59		1.02		1.29		.02		1.12	

* $p < .05$

หมายเหตุ

- 1 คือ กลุ่มที่ใช้วิธีการแสดงความคิดเห็นจากบุคคลที่เก็บข้อมูลและตัดสินใจในระดับน้อย
- 2 คือ กลุ่มที่ใช้วิธีการแสดงความคิดเห็นจากบุคคลทางที่มีลักษณะที่น้อย แต่ได้รับการตัดสินใจระดับมาก
- 3 คือ กลุ่มที่ใช้วิธีการแสดงความคิดเห็นจากบุคคลทางที่มีลักษณะที่น้อย แต่ได้รับการตัดสินใจระดับน้อย
- 4 คือ กลุ่มที่ใช้วิธีการแสดงความคิดเห็นจากบุคคลทางที่มีลักษณะที่น้อย และได้รับการตัดสินใจในระดับมาก

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนในกลุ่มรวมที่ได้รับรูปแบบการแสดงความรักรูปแบบ 4 และ 3 จะมีบุคลิกภาพแสดงตัว ความเป็นผู้นำ ความซื่อสัตย์ ความวิตกกังวล และความก้าวร้าวมากกว่านักเรียนที่ได้รับรูปแบบการแสดงความรักรูปแบบ 1 และ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความแตกต่างในด้านการปรับตัวและพบผลเช่นเดียวกันในกลุ่มนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ยกเว้นด้านความวิตกกังวล และความก้าวร้าว และในกลุ่มนักเรียนชายทั้งระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 ยกเว้นด้านบุคลิกภาพ และความก้าวร้าว สำหรับนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบเฉพาะด้านความเป็นผู้นำ

สรุปผลการวิจัย

มารดาในกลุ่มตัวอย่างจะแสดงความรักกับลูกด้วยการให้วัตถุสิ่งของมากกว่าการใช้กิริยาท่าทางหรือคำพูด ซึ่งเมื่อจัดรูปแบบการแสดงความรักของมารดาตามการแสดงออกด้วยการให้วัตถุหรือจิตใจพบว่าจัดได้ 4 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 คือแบบที่มารดาแสดงความรักทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจในระดับน้อย รูปแบบที่ 2 คือ แบบที่มารดาแสดงความรักด้านวัตถุระดับน้อยแต่ด้านจิตใจระดับมาก รูปแบบที่ 3 คือแบบที่มารดาแสดงความรักด้านวัตถุระดับมากแต่ด้านจิตใจระดับน้อย และรูปแบบที่ 4 คือแบบที่มารดาแสดงความรักด้านวัตถุและด้านจิตใจในระดับมาก ผลการวิจัยพบว่าจำนวนมารดาที่ใช้รูปแบบการแสดงความรักแบบที่ 4 มีมากใกล้เคียงกับการใช้รูปแบบที่ 1 แต่เมื่อเปรียบเทียบบุคลิกภาพ และลักษณะทางจิตใจบางประการระหว่างนักเรียนที่ได้รับการแสดงความรักจากมารดาแบบต่างกัน พบว่านักเรียนที่ได้รับการแสดงความรักจากมารดาแบบที่ 4 และรูปแบบที่ 3 จะมีบุคลิกภาพแสดงตัว และลักษณะทางจิตใจทางบวกคือความเป็นผู้นำมากกว่านักเรียนที่ได้รับการแสดงความรักรูปแบบที่ 1 และ 2 และพบว่าลักษณะทางจิตทางลบคือ ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความก้าวร้าวก็มากกว่าด้วย ผลการวิจัยที่ได้เป็นสิ่งเตือนใจมารดาในการแสดงความรักว่าการใช้รูปแบบที่ 4 และ 3 จะให้ผลทั้งทางบวกและทางลบ ดังนั้นจึงควรมีเวลาใกล้ชิดกับลูกให้มากขึ้นเพื่อจะได้สังเกตพฤติกรรมหรือลักษณะท่าทางของลูกว่ามีสิ่งใดผิดปกติหรือไม่เพื่อจะได้หาทางแก้ไขได้ทันที่ก่อนที่จะสายเกินกว่าจะแก้ไขโดยเฉพาะกับลูกที่อยู่ในวัยรุ่นซึ่งมีอารมณ์แปรปรวนและอ่อนไหวได้ง่ายกว่าวัยอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเรื่องการศึกษาและอบรม. (2526). *ประมวลผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย*. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาลังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2535). "การพัฒนาศักยภาพและสุขภาพ," ใน *ประมวลบทความวิชาการ ฉบับพิเศษ พ.ศ. 2525 - 2535 อภินันทนาการครบรอบ 37 ปี สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว ประสานมิตร*.
- จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (2533). *ประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย เล่ม 2*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- Hopkins, K. D., Hopkins, B.R. and Glass, G.V. (1996). *Basic statistics for the behavioral sciences*. Boston : Allyn and Bacon.
- Kiess, H. O. (1996). *Statistical concepts for the behavioral sciences*. 2nd ed. Boston : Allyn and Bacon.

